

[Cela Times, 42. nr., Londonā 1963. g.]

KUR MEKLĒJAMA KRISTOFORA FĪREKERA KAPA VIETA?

Kārlis Draviņš

Jānis Straubergs, savā laikā pētīdams dokumentus par Džūkstes pagātni, bija uzgājis materiālus, kas viņam atļāva spriest, ka Kristofors Fīrekers savās vecuma dienās dzīvojis pie kādiem viņam tuviem cilvēkiem — varbūt pie Sātu mācītāja Sebastiāna Besera, kuŗa dzīves biedre, Pienavas muižas pārvaldnieka K. Meinkes meita, būs bijusi viņa skolniece. Fīrekers varētu būt dzīvojis arī Tukuma pastorātā. Tur par mācītāju bija Johans Hespe, kas bija precējies otru domājamo Fīrekera skolnieci, iepriekšējās māsu; pēc pirmā vīra nāves viņa apprecējās ar tā pēcnācēju māc. M. Fērneru. Tā kā Fīrekers 1677. g. bijis par krusttēvu Engures mācītāja M. Bichnera dēlam, viņš varētu būt dzīvojis arī Engures pastorātā, bet pēc Bichnera pārceļšanās uz Sloku (1680) turienes mācītājmuižā. Vai nu Slokā, vai Sātos, vai arī Tukumā būtu meklējama Fīrekera pēdējās atdusas vieta.¹

Veclatviešu rakstu vēsturē pazīstamā M. Bichnera albuma izpētījums² atļauj vēl dažus citus spriedumus jautājumā, kur īsti meklējama Fīrekera kapa vieta. No Bichnera atzīmēm albumā izriet sekošais. Pirmkārt, Bichners ielūdzis sava dēla kristībās (1677. g. Jānos) gan arī Fīrekeru; pēdējais tomēr nemaz nav bijis zēna krusttēvs, tikai viens no daudzajiem lūgtiem viesiem. Pie tam viņš kristībās nemaz nav ieradies.³ Nav nekādu šaubu, ka Fīrekers pašā Engurē nav dzīvojis; nav arī nekāda pamata domām par kādām īsti tuvām attiecībām viņa un Bichnera starpā. Arī tos gramatikas materiālus (norādījumus par latviešu skaņu izrunu), kas uzejami jau minētajā albumā un kuŗu autors var būt tikai Fīrekers,⁴ kā to pierāda sīkāks izpētījums, Bichners ieguvis nevis tieši no sastādītāja, bet nokopējis no kādas citas personas noraksta.⁵ Tāpēc ir pamats spriest, pretēji J. Strauberga pieļautai var-

būtībai, ka Fīrekers sava mūža pēdējās dienas nav pavadījis Slokas pastorātā. Viņa kapa vieta jāmeklē kaut kur citur.

It dibināts ir J. Strauberga norādījums, ka Fīrekers, ja viņš būtu lūgts Bichnera dēla kristībās, nebūs dzīvojis tālu no Engures.⁶ Pārlūkojot minētos Bichnera albuma ierakstus par lūgtajiem viesiem, redzams, ka vistālākie bijuši no Kalnciema (Bīriņi, bijušie Bichnera darba devēji⁷), no Tukuma pastorāta (māc. Fērners) un no Kandavas (māc. J. Verners, kas zēnu kristījis, ar kundzi).⁸

Mūsu problēmā svarīgs ir fakts, ka

¹ J. un K. Straubergs, *Džūkste, Pagasta un draudzes vēsture*, (Rīgā) 1939, 52, sal. turp. 531. Šādas domas J. Straubergs vairākkārt izteica arī personīgās sarunās.

² Skat. L. Arbužovs, *17. g. s. latviešu gramatika bij. Kurzemes hercogu bibliotēkā Pēterpilī*, FBR 5, 1925, 106—125; L. Bērziņš, *Kristofors Fīrekers un viņa nozīme latviešu literatūrā*, FBR 8, 1928, 145—224; K. Draviņš, *Christophor Fīrecker und die Taufe des Sohnes Martin Büchners im Jahre 1677*, SprB 10, 1958, 50—60; *Latviešu gramatikas materiāli Mārtiņa Bichnera albumā*, In hon. Endz., 107—113, un tur minēto literatūru.

³ Sal. K. Draviņš, *op. cit.*, SprB 10, 55skkk.

⁴ K. Draviņš, *Kristofora Fīrekera manuskripts par latviešu skaņu izrunu*, Ceļi 10, Lundā 1961, 45skkk.

⁵ Turp., 47sk.

⁶ *Op. cit.*, 52.

⁷ Sal. K. Draviņš, *op. cit.*, In hon. Endz., 112.

⁸ Sal. K. Draviņš, *op. cit.*, SprB 10, 52skkk.

kristībā nav bijis lūgts Sātu māc. S. Bersers (tur amatā jau kopš 1654. g.). Nav lāgā domājams stāvoklis, ka no Sātu pastorāta būtu bijis ielūgts vienīgi Firekers (ja viņš tur būtu dzīvojis), bet ignorēts pats mācītājs, Bichnera kolēģa un paziņa. Tāpēc jādomā, ka ap 1677. g. Firekers nevar būt dzīvojis Sātos pie Besera. Šādu uzskatu balsta vēl kādas citas ziņas: Besera materiālais stāvoklis nebūs bijis necik labs. Jau 1653. g., kad viņš bija kādus 3—4 gadus bijis par mācītāju Lutriņos, pastorātam nodegot, viņš pazaudē savu mantību. Nodegušajā vietā vairs nepalikdams, viņš pārgājis uz Sātiem (1654), bet arī tur piedzīvo, ka pastorāts nodeg un iet bojā pat viņa kūtis un lopi (1658). Draudze nav spējusi čkas atjaunot, un Berseram pēc tam 6 gadus nācies mitināties primitīvos apstākļos kādā ērbeģī.⁹ Nemierīgajos kara un siņu laikos¹¹ kareivji izlaupījuši arī (rijas krāsni noslēpto!) draudzes kasi.¹² Stipri jāšaubās, vai Bersers, tādus laikus pārlaidis, būtu varējis pieņemt savā mājā vēl Firekeru; pēdējais sava mūža pēdējos gadus būs pavadījis kaut kur citur.

Vai būtu zināmi kādi fakti, kas vedinātu domāt par Tukumu?

Par turienes mācītāja Fērnera (Tukumā kopš 1675. g.) attiecībām ar Firekeru ziņu trūkst, bet viņa dzīves biedre (dzim. Meinke), pēc J. Strauberga domām, būs bijusi Firekera skolniece.¹³ Viņas iepriekšējais vīrs Johans Hesper, kā jau sacīts, arī bija Tukuma mācītājs (kopš 1650. g., miris 1674. vai 1675. g.). Pirmās laulības dēls būs bijis Nikolajs Frīdrichs Hesper, kopš 1683. g. netalās Džūkstes mācītājs.¹⁴

⁹ Th. Kallmeyer & G. Otto, *Die evangelischen Kirchen und Prediger Kurlands*, Riga 1910², 248.

¹⁰ Turp.

¹¹ Sal. Ed. Dunsdorfs, *Latvijas vēsture 1600—1700* Stokholmā 1962, 89skkk.

¹² Th. Kallmeyer, *op. cit.*, 248.

¹³ J. Straubergs (vairākkārt personīgās sarunās), sal. *Džūkste*, 52 un 53r.

¹⁴ Turp., 53r.

¹⁵ Turp., 53osk., vairākkārt arī personīgās sarunās.

Latviešu literatūrā viņš ievērojams ar savām baznīcas dziesmām. J. Straubergs spriež, ka arī šinī ziņā viņš bijis Firekera skolnieks: izcilais dziesminieks būs bijis par mājskolotāju savas bijušās audzēknes Hesper kundzes dēlam un būs ievadījis viņu arī latviešu poēzijas mākslā.¹⁵ Saprotais, ka tādā gadījumā Firekers būs dzīvojis pie Hespēm Tukuma pastorātā.

Pārlūkojot lūgto viesu sarakstu Bich-

nera albumā, tanī neatrodam Fērnera kundzes vārda. Toties viešņu starpā ir kāda, kuŗas vārds rakstīts Hespīn, (ar atzīmi, ka viņa nav ieradusies).¹⁶ Šī Hespes kundze nevar būt Džūkstes māc. Hespes jun. sieva, jo pats viņš nav lūgts, bet gan jau toreizējā (event. tikai vēlākā?) Tukuma māc. Fērnera dzīves biedre. Acīm redzot, Bichners viņu savā sarakstā atzīmējis ar viņas pirmās laulības vārdu (Hespe jau arī bija miris priekš neilga laika — 1674. vai 1675. g.¹⁷ Neviens no Tukumā mācītāja muižas tomēr nav atbraucis; nav ieradies, kā jau sacīts, arī Firekers.

No apkārtējiem mācītājiem Bichners ielūdzis tikai Kandavas un Tukumā draudžu ganus līdz ar piederīgiem, un būtu pilnīgi saprotams, ka reizē ticis ielūgts arī teologs, valodnieks un dziesminieks Firekers, ja viņš dzīvojis Tukumā pastorātā, paša mācītāja ģimenē.

Par Firekera dzīves pēdējo posmu jāprojām zinām gaužām maz; arī iepriekš minētais stipri trūcīgais faktu materiāls mūsu problēmā atļauj tikai vairāk vai mazāk patīcamus minējumus. Še tomēr

jāakcentē, ka viss iepriekš minētais runā par labu J. Strauberga hipotēzes Tukumā variantam: domājams, ka Firekers bijis par mājskolotāju savas bijušās skolnieces A. E. Hespes ģimenē, dzīvojis Tukumā mācītāja muižā un palicis tur arī tad, kad par draudzes ganu nāca Hespes kundzes otrs vīrs Fērners. Turpat Tukumā pastorātā Firekers arī būs miris.

Ja jautājam, kur tādā gadījumā būtu meklējama Firekera kapa vieta, tad jāatbild — Tukumā luterāņu baznīcā. Tagadējā mūra celtnē bija uztaisīta jau Firekera dzīves laikā (visumā gatava pēc 1655. g.),¹⁸ bet aizliegums apbedīt mirušos baznīcās Kurzemē stājās spēkā tikai 1795. gadā.¹⁹

¹⁶ K. Draviņš, *op. cit.*, SprB 10, 53.

¹⁷ Th. Kallmeyer, *op. cit.*, 416.

¹⁸ Turp., 176 (1665. g. jau uzcelta, bet vēl pilnīgi nepabeigta).

¹⁹ Sal. *Latvju Encikl.* 2, Stokholmā 1952-1953, 1967.